

PITAJTE — ODGOVARAMO

Pitanje: »Molim uredništvo sv. Cecilije da mi odgovori što je sa psalmima iza čitanja. Negdje se to čita, negdje se pjeva psalam, a dosta često i u mnogim crkvama pjeva se iza prvog i drugog čitanja koja odgovarajuća pučka popijevka iz Kantuala. Što je dozvoljeno i kako treba pravilno raditi? Osobito me interesira zamjena sa pučkim popijevkama.«

(Sub.)

Odgovor: Obnovljeni Obred Mise od 6. travnja 1969. u t. 36. donosi slijedeće upute i odredbe o pjesmama između čitanja: »Poslije prvog čitanja slijedi psalam odgovora ili gradual koji je sastavni dio bogoslužja riječi. Psalam se redovito uzima iz Lekcionara, jer se njegov sadržaj izravno slaže s pojedinim čitanjima i stoga izbor psalama ovisi od čitanja. Ipak, da puk može lakše izgovoriti psalam odgovora, neka su tekstovi odgovora i psalama izabrani za razna vremena godine ili za različite vrste svetaca. Ti se mogu upotrijebiti mjesto psalma koji odgovara dotičnom čitanju kadgod se psalam pjeva.

Pjevač psalma ili psalmista na ambonu ili drugom zgodnom mjestu izgovora retke psalma, a cijela zajednica sjedi i sluša te redovito sudjeluje svojim odgovorom, osim ako se psalam izgovara bez prekida tj. bez odgovora.

Ako se pjeva, osim psalma označena u Lekcionaru, može se uzeti bilo gradualni psalam iz Rimskog graduala, bilo psalam odgovora ili psalam sa aleluja iz Jednostavnog graduala kako se nalaze u tim knjigama.«

Prema tome nije nužno pjevati baš onaj psalam odgovora koji je određen za taj dan ili blagdan, jer postoje u Lekcionaru i takvi psalmi odgovora koji se mogu pjevati kroz jedno čitavo liturgijsko vrijeme crkvene godine, prema slobodnom izboru. Npr. kroz čitavo vrijeme Došašća može se pjevati samo jedan psalam odgovora i samo jedan odgovarajući redak pripadne antifone koju bi trebali pjevati svi vjernici. Isto tako samo jedan te isti psalam odgovora s antifonom za božićno vrijeme, korizmeno vrijeme itd. To je veliko olakšanje za puk, a također za manje zborove. Sav narod pjeva antifonu, ili još bolje psalmist (solist) i zbor a psalam može pjevati samo zbor ili samo psalmist po jedan vers psalma naizmjenično. Ukoliko puk ne bi mogao otpjevati niti tu jednu određenu antifonu za

svako liturgijsko vrijeme crkvene godine, mogla bi se, umjesto antifone, otpjevati na početku i na kraju psalma popijevka koja po smislu odgovara psalmu, odnosno antifoni ili je u skladu s blagdanom.

Što se tiče pjevanja ili recitiranja psalma odgovora citirat ću Vam dio iz t. 19. Obnovljenog Obreda Mise: »Neka se zato u slavljenju što više pjeva imajući u vidu duh pojedinih naroda i mogućnosti dotične zajednice, ali ipak nije nužno uvijek sve pjevati što je naznačeno da se pjeva.

Kad se odabiru dijelovi koji će se zaista pjevati, prednost imaju oni dijelovi koji su važniji, naročito oni koje misnik ili službenici pjevaju a puk odgovara, ili pak pjevaju zajedno misnik i puk.«

Prije evanđelja, a poslije drugog čitanja slijedi Aleluja. Aleluja nije obavezno pjevati i tada se može izostaviti ili se umjesto Aleluja može pjevati koja druga prikladna popijevka koja je u skladu s blagdanom ili liturgijskim vremenom. Propis o tome kaže u već citiranom Obnovljenom Obredu Mise t. 37.: »Poslije drugog čitanja slijedi Aleluja ili druga pjesma u skladu s liturgijskim vremenom.

a) Aleluja se pjeva u svako doba izvan korizme. Počinju ga svi ili zbor ili pjevač, a onda se ponavlja ako je tako određeno. Recu se uzimaju iz Lekcionara ili iz Graduala.

b) Druga se pjesma sastoji od retka prije evanđelja ili od drugog psalma ili zavrake (tractus) kako se nalaze u Lekcionaru ili Gradualu.

38. Kad je prije evanđelja samo jedno čitanje, onda:

a) u vrijeme kad se govori Aleluja može se uzeti bilo psalam sa Aleluja, bilo psalam i Aleluja sa svojim retkom, bilo samo psalam ili Aleluja.

b) u vrijeme kad se govori Aleluja može se uzeti ili psalam ili redak prije evanđelja.

39. Ako se psalam, koji je određen poslije čitanja ne pjeva, onda se glasno čita. Ako se pak ne pjeva Aleluja ili redak prije evanđelja, onda se mogu ispustiti.«

Pitanje: Primili smo nekoliko sličnih pitanja koja se odnose na duhovne skladbe raznih VIS-ova: da li se te skladbe mogu pjevati pod sv. Misom umjesto ulazne pjesme, prikazne i pričesne.

Odgovor: Da ih sve poimenično ne nabrajamo odgovorit ćemo svima jednim odgovorom.

Skladbe duhovnog, nabožnog teksta koje izvode vokalno-instru-

mentalni sastavi mladih i koje se nalaze u raznim pjesmaricama tih VIS-ova nisu skladane za liturgiju, nego za duhovne koncerte, priredbe, kongrese itd., niti su odobrene od Biskupske konferencije za upotrebu u liturgiji, te se za to ne bi smjele pjevati pod sv. Misom, već samo izvan liturgije na raznim sastancima, hodočašćima, crkvenim priredbama itd. Mnogi svećenici dopuštaju pjevanje tih šansona, crnačkih duhovnih popijevaka, bit i džez-skladbi itd. ne poznavajući dovoljno pozitivne propise Crkve o liturgijskoj glazbi. Ne zabacujemo i ne umanjujemo važnost »lake« duhovne glazbe, naročito u religioznom izvanliturgijskom životu mladih, kojima takva glazba odgovara s obzirom na njihovu dob i nezreli, nedovoljno formirani glazbeni osjećaji i religiozni život. Primitivna glazba odgovara primitivnim ljudima.

Iskustvo je pokazalo da ti mladi, nedovoljno poučeni i emocionalno nezreli ljudi nakon nekoliko godina, kad postanu zreliji i ozbiljniji, traže i ozbiljniju, umjetnički vredniju, glazbeno i tekstovno sadržajnije i emocionalno dublju glazbu. »No, treba također cijeniti i onu glazbu, koja doduše nije u prvom redu određena za svetu liturgiju, ali ipak svojim sadržajem i svojom svrhom donosi vjeri veliku korist, pa se stoga s pravom zove »nabožna« glazba ... Ona može uvelike i uspješno djelovati na duše vjernika, kako to dokazuje iskustvo, bilo da se ona primjenjuje u crkvama za vrijeme neliturgijskih služba i obreda, bilo izvan crkve kod različitih svečanosti i proslava.« (Pijo XII. »Uredba svete glazbe, t. 16., 1955.).

Liturgija zahtijeva posebni i način i oblik crkvenih skladbi i pjevanja, koje se razlikuje od svjetovnih oblika i načina izvođenja. »... Ispravno uređenje liturgijskog obreda također traži da se čestito čuva smisao i svojstvena narav bilo koje uloge i kojeg pjevanja. Da se to postigne, u prvom redu treba da se zaista pjeva sve ono što samo po sebi treba pjevati, i to onim načinom i oblikom koje traži njihova narav.« (Uputa o glazbi u svetom bogoslužju SZO t. 6., 1967.) Ne možemo dopustiti, da se zbog bolesne težnje za afirmacijom, zbog pomodarskih hirova i siromaštva glazbene kulture nekih, istina poduzetnijih, ali neupučenih mladića i djevojaka, pa i mladih svećenika, degradira i crkvena liturgijska glazba pa i sama sv. Misa, kao Kristova žrtva i kao središnja sakramentalna točka kršćanskog religioznog doživljavanja, na razinu primitivnog

sentimentalnog doživljaja i obične zabave uz laku glazbu.

»Gdje vlada zakoniti običaj, u nekim krajevima više puta potvrđen danim povlasticama, da se kod ulaza, prikazanja i pričesti pjesme iz »graduala« zamijene drugima, smije se po sudu nadležne krajevine vlasti taj običaj zadržati, samo ako se takve pjesme slažu s dijelovima Mise, s blagdanom ili s liturgijskim vremenom. Ta ista krajevna vlast mora odobriti tekst tih pjesma.« (Uputa t. 32. 1967.)

»Koji put se može dapače izvesti neka druga pjesma na početku, na prikazanju, kod pričješćivanja ili na kraju Mise. Samo nije dosta da ta pjesma bude »euharistijska«, nego treba da se slaže s dijelovima Mise, s blagdanom ili s liturgijskim vremenom.« (Uputa t. 36. 1967.) Dakle, nije dovoljno da se bilo koja i bilo kakva skladba duhovnog sadržaja izvodi »pobožno i smireno« — kako

piše u jednom pitanju — već skladbe moraju po svojoj naravi odgovarati određenom dijelu liturgije ili barem određenom blagdanu ili vremenu crkvene godine, a to znači da su za tu liturgijsku svrhu i komponirane. Umjesto propisane ulazne, prikazne i pričesne pjesme u Misi može se uzeti i »neka druga pjesma koja odgovara tom svetom činu, danu i vremenu, a koji je tekst odobrila Biskupska konferencija«. (Obnovljeni obred Mise, SZO., 1969. t. 26., 50. 56i.). To znači da bi — uz točno određene vlastitosti koje bi trebala posjedovati svaka liturgijska pučka popijevka (svetost, savršenost oblika, da bude prava umjetnina narodnog duha, relativno kratka, jednostavnog napjeva i lakog jezika, da ju mogu svi vjernici pjevati i da je prilagođena određenom dijelu liturgije, tako da se može izvoditi lako, pravilno i pobožno), — svaka skladba trebala imati i odobrenje Biskup-

ske konferencije za upotrebu u liturgiji. Koja VIS-ovska skladba to ima?!

Završit ću ovaj odgovor Odredbom naše Biskupske konferencije od 28. listopada 1969.: »U adventu, korizmi i na blagdane smiju se umjesto liturgijskog teksta Ulazne, Prikazne i Pričesne pjevati hrvatske pučke pjesme pod dva uvjeta:

a) pjesme moraju biti uzete iz Hrvatskog kantuala, izdanog u Zagrebu 1934.,

b) sadržaj pjesme mora odgovarati, po smislu, misteriju blagdana ili crkvenog vremena«. (Red Mise, Zagreb, 1969., str. 5.)

Jasno je da se mogu u liturgiji upotrebljavati i sve druge novije popijevke, koje nisu tiskane u Kantualu uz uvjet da imaju odobrenje Biskupske konferencije ili Ordinarija. Sve ostale se mogu slobodno upotrebljavati samo izvan liturgije.

T.

PRIKAZI

ARTI MUSICES br. 3 (Muzikološki zbornik)

Muzikološki zavod Muzičke akademije u Zagrebu izdaje od 1969. godine muzikološki zbornik *Arti musices*. Do sada su izašla tri broja i posebno izdanje na engleskom jeziku. Težište obrađene građe stavljeno je na proučavanje hrvatske glazbene kulture, ali ima priloga i s drugih područja.

Pred nama se nalazi najnoviji broj toga zbornika (3) koji je posvećen Josipu Andreisu, dugogodišnjem profesoru povijesti glazbe na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, zaslužnom hrvatskom glazbenom povjesničaru i muzikologu, dopisnom članu JAZU i dosadašnjem uredniku zbornika *Arti musices*. Dva priloga u novom zborniku govore o njegovoj djelatnosti.

U članku »Hrvatski muzikolog Josip Andreis« pisac Krešimir Kovačević osvrće se na cjelokupnu Andreisovu djelatnost kao glazbenog povjesničara, muzikologa i pedagoga. Kritički se odnosi na Andreisova djela, iznoseći u prvi plan njihove istinske vrijednosti koje daleko nadilaze nedostatke. Mnoga Andreisova djela predstavljala su za našu sredinu pionirske poduhvate, kojima su postavljeni čvrsti temelji hrvatskoj glazbenoj historiografiji i muzikologiji. Pisac prikaza navodi i popis svih diplomskih radnji koje su studenti povijesti glazbe na Muzičkoj akademiji u Zagrebu izrađivali pod vodstvom prof. Josipa Andreisa, a na kraju se nalazi i pregled njegovih knjiga, studija i članaka.

U članku »Doprinos Josipa Andreisa muzičkoj estetici u Hrvatskoj« koji je napisao Ivo Supićić, iznose se ukratko najprije aspekti razvitka i stanja glazbene estetike općenito i utvrđuje se njezin povijesni položaj u hrvatskoj glazbenoj znanosti. Znanstvenom stranom estetske glazbene problematike još se u nas malo tko bavi, pa su utoliko značajniji doprinosi prof. Josipa Andreisa i tom području. Pisac analizira dva Andreisova djela koja znatnije zalaze

na područje glazbene estetike: »Uvod u glazbenu estetiku« (prva knjiga s tog područja u Hrvatskoj) i »Vječni Orfej — uvod u muzičku umjetnost«. Uz to navodi da se u mnogim Andreisovim knjigama, raspravama i člancima, koji pripadaju glazbenoj historiografiji ili muzikologiji, nalaze estetske ocjene i vrednovanja. I. Supićić osobito naglašava humanističku usmjerenost Josipa Andreisa kao znanstvenika za kojega je prvotna svrha glazbe da oplemenjuje, da djeluje u estetskom i etičkom smislu.

Do danas još nije napisana cjelovita monografija o stvaranju hrvatskog skladatelja Ivana Zajca. Obrađena su samo neka područja njegove bogate ostavštine. Tako i Koraljka Kos u prilogu »Mjesto solo-pjesme u stvaralaštvu Ivana Zajca« razrađuje jedno dosta slabo osvijetljeno područje tog zaslužnog hrvatskog skladatelja. Napominjući da solo-pjesma ne predstavlja središnji oblik Zajčeva stvaranja, autorica ističe da ona ipak nije nevažna za shvaćanje njegove umjetničke fizionomije. U prilogu se temeljito analiziraju izražajna sredstva, tehnički postupci, struktura, stilska obilježja, profil i karakter Zajčevih solo-pjesama.

Naši samostani na jadranskoj obali i otocima posjeduju velik broj rukopisa sa starim notnim zapisima. O jednom od njih, koji sadrži bijelu menzuralnu notaciju, piše Bojan Bujić u članku »Jedan rondel iz Dalmacije«. Radi se o biciniju (dvoglasna vokalna skladba) »Evo je prissal« iz dominikanskog samostana u Starom Gradu na Hvaru, za blagdan Uznesenja Marijina. O tom najstarijem poznatom sačuvanom primjerku vokalne višeglasne skladbe s hrvatskim tekstom, koji potječe vjerojatno iz druge polovine XV. stoljeća, pisao je već i o. Antonin Zaninović u »Svetoj Ceciliji« (sv. XL, 1970, br. 1) pod naslovom »Hrvatski trop 'Blagoslovimo Gospodina' u dijafoniji«. B. Bujić je u svojoj analizi utvrdio da je to zapravo rondel, tj. višeglasna skladba u kojoj dolazi do izmjeničnog ponavljanja fraza u dionicama (dok sopran preuzima melodiju alta, alt pjeva melodiju soprana). Budući da se takav postupak pri-